

ماه رمضان را با کدام ویژگی می شناسید؟

سیر منطقی و خلاصه جلسه چهارم

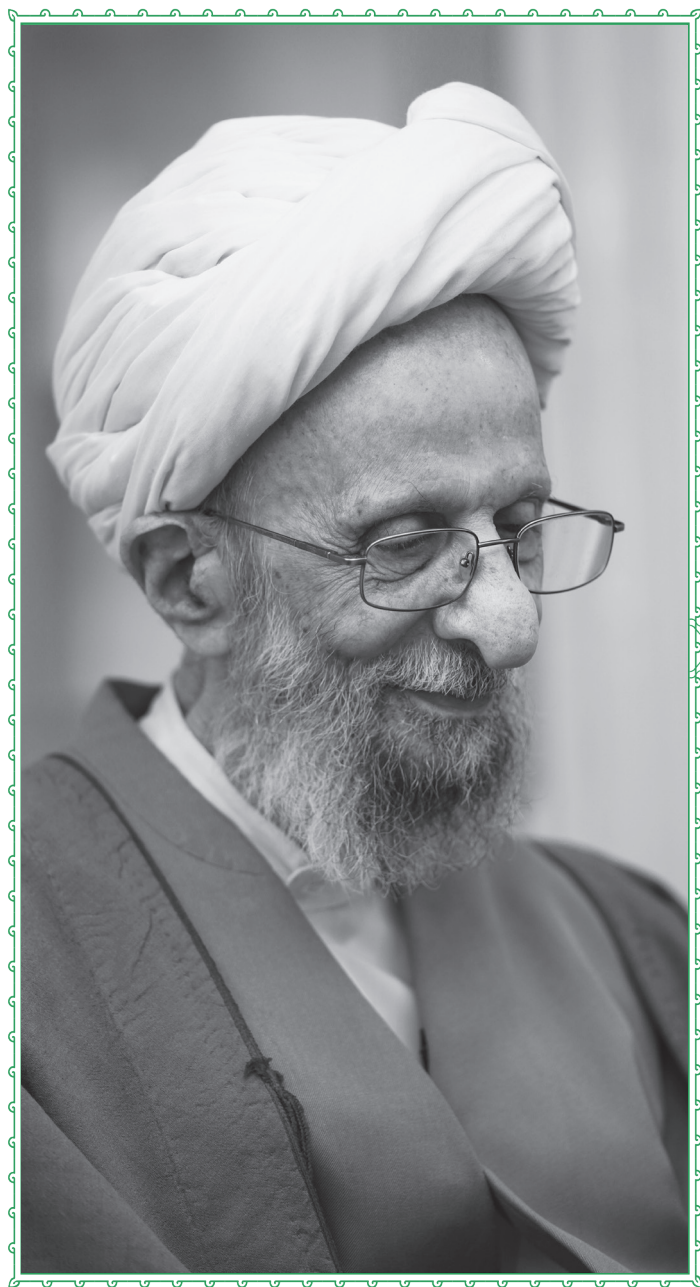
«به سوی بهار»؛ نگاهی دوباره به سلسله

جلسات شرح دعای ۴۴ صحیفه سجادیه

توسط مرحوم علامه مصباح یزدی رحمته الله علیه

کاری از رسانه @MESBAHYAZDI-IR

بسم الله الرحمن الرحيم

• سیر فکری مباحث

متن با فرازی از دعای امام سجاد آغاز می‌شود. امام علیه السلام در این فراز، ماه مبارک رمضان را به عنوان یکی از راه‌های رسیدن به رضوان الهی عنوان می‌کنند و این ماه را با هفت نام یاد می‌کنند:

۱. شَهْرَ اللَّهِ (ماه خدا)

۲. شَهْرَ رَمَضَانَ (ماه رمضان)

۳. شَهْرَ الصَّيَامِ (ماه روزه)

۴. شَهْرَ الْإِسْلَامِ (ماه اسلامی)

۵. شَهْرَ الظُّهُورِ (ماه پاكیزگی)

۶. شَهْرَ التَّمَجِّصِ (ماه خلوص)

۷. شَهْرَ الْقِيَامِ (ماه شب‌زنده‌داری)

در این جلسه وجه نام‌گذاری ماه رمضان به هر یک از این نام‌ها بررسی می‌شود.

● خلاصه مباحث

۱. مقدمه: ستایش پروردگار و جایگاه رمضان در هدایت

«وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ مِنْ تِلْكَ الشُّبُلِ شَهْرَهُ شَهْرَ رَمَضَانَ شَهْرَ الصَّيَامِ وَشَهْرَ الْإِسْلَامِ وَشَهْرَ الظُّهُورِ وَشَهْرَ التَّمَجُّصِ وَشَهْرَ الْقِيَامِ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ؛ ستایش مخصوص پروردگاری است که ماه خود، یعنی ماه مبارک رمضان را یکی از آن طرق هدایت قرار داده است؛ ماه روزه و ماه تسلیم و اطاعت و ماه پاکی و آمرزش گناهان و ماه شب‌زنده‌داری. ماهی که قرآن در آن نازل شده است تا هادی بشر بوده، دلایل روشن بین حق و باطل را ارائه کند.»

۲. رمضان؛ راه سعادت و رضوان الهی

امام سجاد علیه السلام سپاسگزار خداوندی هستند که ما را به حمد خود هدایت کرد و بزرگ‌ترین نعمت خود یعنی دینش را به ما تعلیم داد؛ و در سایه دین، راه‌هایی را که به رضوان الهی منتهی می‌شود نیز به ما نشان داد. در این فراز از دعا، یکی از آن راه‌ها را ماه مبارک رمضان معرفی می‌کنند. ایشان، ماه رمضان را با توصیفات معرفی می‌کنند که یک به یک به آن‌ها خواهیم پرداخت.

۳. ماه خدا «شَهْرُ اللَّهِ»

زیرتیر: اهمیت و شرافت ماه رمضان در فرهنگ اسلامی
ماه رمضان، ماه خداوند است. در فرهنگ اسلامی، همه
مخلوقات منسوب به خداوندند، اما خداوند برای بعضی
از آن‌ها ویژگی خاصی در نظر گرفته است؛ یعنی به واسطه
منسوب بودن برخی مخلوق‌ها به خود، برای آن‌ها شرافت
و ارزش خاصی در نظر گرفته است، مانند مساجد از میان
زمین با عنوان خانه خدا و حتی مسجد الحرام از میان همه
مساجد با عنوان «بیت الله الحرام» و یا ماه رمضان از میان
ماه‌های دوازده‌گانه با نام «شهرالله» (ماه خدا) نشان از شرافت
و ارزش خاص این مکان‌ها و زمان‌ها دارد.

۱. چرایی منسوب بودن برخی زمان‌ها و مکان‌ها به خداوند

این نسبت‌ها و تشرف‌ها برای آن است تا ما اهمیت آن زمان
و مکان را درک کنیم و از رحمت الهی بیشتر فیض ببریم.
وقتی مکانی خانه خدا نامیده می‌شود، توجه بیشتری به آن
جلب می‌شود و مردم بیشتر به آن روی می‌آورند؛ در نتیجه با
حضور بیشتر مردم در آن مکان، فیوضات و رحمت الهی در
آن مکان بیشتر شده و مردم به خدا نزدیک‌تر می‌شوند و از
برکات آنجا بیشتر استفاده می‌کنند. منسوب بودن آن مکان
به خدا به دلیل وجود رحمت الهی در آنجاست.

۲. رحمت الهی ویژه در ماه رمضان

ماه خدا بودن ماه مبارک رمضان نیز به جهت اهمیت
آن است؛ چرا که رحمت الهی در آن زمان بیش از دیگر

زمان هاست و منسوب بودنش به خداوند باعث اقبال بیشتر و بهره‌مندی بیشتر بندگان خدا از فیوضات ربانی است. رسول گرامی اسلام ﷺ در خطبه معروف آخر ماه شعبان، به این نکته اشاره فرموده و ماه رمضان را «شهر الله» نامیدند: «أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّهُ قَدْ أَقْبَلَ إِلَيْكُمْ شَهْرُ اللَّهِ بِالْبَرَكَةِ وَالرَّحْمَةِ وَالْمَغْفِرَةِ؛ هَانِ أَيُّ مَرْدَمٍ! مَا هَذَا مَعَهُمَا بِبَرَكَةٍ وَرَحْمَةٍ وَآمُرُكُمْ بِهِ سَوَى شَمَائِلِهِ». سپس بندگان خدا را این‌گونه به سوی ماه رمضان ترغیب می‌کنند: «دُعِيتُمْ فِيهِ إِلَى ضِيَافَةِ اللَّهِ؛ در این ماه به مهمانی خدا دعوت شدید».

۴. ماه رمضان «شَهْرُ رَمَضَانَ»

زیر تیتُر: «رمضان بود» به عنوان دومین ویژگی این ماه بیان شده است. اما چرا این ماه را «رمضان» نامیدند؟ وجوه گوناگونی برای وجه نام‌گذاری این ماه به «رمضان» بیان شده اما هیچ‌دام از آن‌ها چندان دل‌نشین نیست ولی نکته مهم این است که خداوند متعال در قرآن کریم، از مجموع دوازده ماه سال، تنها ماه رمضان را با نام ذکر کرده و فرموده است: «شَهْرُ رَمَضَانَ». این امر خود از عنایت ویژه خداوند به این ماه حکایت دارد و نیز نشان می‌دهد که نام‌گذاری ماه مبارک رمضان امری سلیقه‌ای و تابع میل این‌وآن نیست؛ بلکه اسمی است که خدا برای این ماه پسندیده است. به همین جهت امام سجاد علیه السلام یکی از صفات این ماه را نام آن می‌دانند: «شهر رمضان».

۵. ماه روزه «شَهْرُ الصِّيَامِ»

شرافت و جایگاه این ماه نزد خداوند بسیار بالاست؛ چراکه همه این ماه را زمان روزه و ضیافت خویش قرار داده است تا به این وسیله، زمینه استفاده از فیوضات، رحمت‌ها و برکات الهی برای بندگان بیشتر فراهم شود تا بندگان خدا ضمن بهره بردن از آن، شاکر و سپاسگزار باشند.

۶. ماه اسلام «شَهْرُ الْإِسْلَامِ»

منظور از «ماه اسلام» چیست و چه وجهی برای این نام وجود دارد؟

وجوه «شَهْرُ الْإِسْلَامِ» بودن رمضان

برای شهرالاسلام بودن ماه مبارک رمضان وجوه زیادی بیان شده است که به چند وجه معروف‌تر اشاره می‌کنیم:

تسلیم شدن: شهرالاسلام به معنای لغوی «اسلام» یعنی ماه تسلیم خدا شدن است. در ماه مبارک رمضان انسان باید برای تسلیم بودن بیشتر در برابر شرع مقدس و دستورهای الهی آمادگی داشته باشد. بنده خدا در این ماه گویی از اول طلوع فجر تا آخر روز دائماً گوش به زنگ فرمان خداست. از همان ابتدای صبح و قبل از طلوع فجر به او دستور امساک داده می‌شود و در طول روز بسیاری از حلال‌ها بر انسان حرام می‌شود.

اختصاص به مسلمانان: روزه ماه مبارک رمضان تنها برای مسلمانان تشریع شده و به مسلمانان اختصاص دارد و هیچ

امت دیگری، ماهی به نام ماه رمضان که در آن ماه باید روزه بگیرند، ندارند. به همین جهت ماه مبارک رمضان شَهْرُ الْإِسْلَام است. خداوند این ماه را با خصوصیات و برکاتی که دارد، به امت اسلام یعنی امت آخرالزمان، اختصاص داده است.

ظهور بیشتر آثار اسلام: در ماه مبارک رمضان، آثار اسلام بیشتر ظهور دارد؛ به گونه‌ای که اگر شخص غیرمسلمانی در ماه مبارک رمضان وارد جامعه اسلامی شود، ویژگی‌های منحصر به فردی در این جامعه می‌بیند که با ویژگی‌های دیگر متفاوت است؛ ویژگی‌هایی چون تعطیلی رستوران‌ها و کلیه مراکز ارائه خدمات خوردنی و نوشیدنی، حالت خضوع و سربه‌زیر و آرام بودن در غالب مردم، مشغول عبادت بودن آنها، توجه بیشتر به خداوند، ازدحام در مراکز عبادی و مساجد، افت درصد ارتکاب گناه و

۷. ماه پاکیزگی «شَهْرُ الطَّهْوَر»

«طهور» به معنی پاک و پاکیزه یا پاک‌کننده است. همان‌گونه که قرآن، آب را طاهر و و طهور نامیده، «وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا»^۱ (از آسمان، آبی برای شما نازل کردیم که طهور است و شما را پاکیزه و تمیز کرده، آلودگی‌ها را از شما دور می‌کند) ماه مبارک رمضان هم ماه طهور است؛ ماهی است که آلودگی‌ها را از بین می‌برد.

۱. کاهش آلودگی‌ها و گناهان در ماه رمضان

غالب مردم، به طور متعارف، در طول سال، گرفتار آلودگی‌ها و گناهانی می‌شوند که ایشان را از خدا دور می‌کند. ماه رمضان، نسبت به دیگر ماه‌ها این خاصیت را دارد که در عمل، این نوع آلودگی‌ها و گناهان در آن کمتر است. خدای متعال در این ماه حکمت‌هایی به کار گرفته است که مردم، احکام شرع مقدس را بیشتر رعایت کرده، احترام این ماه را بیش از ماه‌های دیگر سال نگه دارند. در نتیجه، نه تنها در این ماه کمتر گرفتار گناه می‌شوند، بلکه بسیاری از آلودگی‌ها و گناهان گذشته‌شان نیز پاک می‌شود.

۲. تأثیر عبادات در پاک‌سازی روح انسان

روزه، نماز، تلاوت قرآن، ادعیه، مناجات‌ها، صدقات، توبه از خطاها و اشتباهات گذشته و دیگر عبادات و اعمال نیکی که بندگان خدا در این ماه انجام می‌دهند، سفره گسترده الهی است که باعث ریزش گناهان و تمیز شدن روح انسان از آلودگی‌ها می‌شود.

۳. توبه و استغفار و پاکیزه شدن کامل

ظرفیت این ماه بزرگ الهی چندان بالاست که بسیاری از بندگان خوب خدا در این ماه با توفیق توبه و استغفار، بار خود را بسته، خود را کاملاً طاهر و پاکیزه می‌کنند؛ به گونه‌ای که گویی تازه از مادر متولد شده‌اند.

۸. ماه خلوص «شَهْرُ التَّمْحِیصِ»

کلمه تمحیص به معنای خالص گردانیدن چیزی از عیب و نقص است؛ و به فرایندی که فلزات قیمتی مانند طلادر کوره قرار داده می‌شود تا بر اثر درجه حرارت بسیار بالا، از ناخالصی‌ها و عیوب پاک و خالص گردد، تمحیص گفته می‌شود.

۱. آزمایش و خالص شدن مؤمنین از آلودگی‌ها

در قرآن کریم، خداوند داستان مسلمانانی را بیان می‌کند که در یکی از جنگ‌ها همراه پیامبر اسلام ﷺ بوده، ابتدا دچار شکست و سپس با مدد الهی پیروز می‌شوند. خداوند فلسفه این درگیری‌ها و سختی‌ها را آزمودن آنچه در درون سینه‌هاشان است و سپس خالص و پاک گردیدن قلوبشان می‌داند.

۲. فلسفه گرفتاری‌ها و سختی‌ها برای مؤمنین

خداوند متعال درباره بعضی از انسان‌ها، به‌ویژه مؤمنین، چنین تدبیری را به کار می‌برد؛ ازجمله این تدبیرها، فراهم کردن شرایطی برای مؤمنینی است که در دلشان، آلودگی‌ها، غل‌وغش‌ها، ناسره‌ها و بالاخره آثاری از ضعف ایمان، عصیان، فسق و فجور و... وجود دارد. این گروه از مؤمنین در فرایند چنین تدبیرهایی آزموده شده، آرام‌آرام خالص و پاک می‌شوند؛ تدبیرهایی چون بیماری، فقر، بلایای طبیعی، حوادث و...

گناه، ایمان مؤمن را از بین نمی‌برد، اما او را آلوده می‌کند.

خداوند برای پاک کردن مؤمن، او را دچار مشکلاتی مانند بیماری یا فقر می‌کند تا توبه کند. اگر توبه نکند، مشکلات بیشتر می‌شوند تا بالاخره بیدار شود. اگر مؤمن بدون توبه بمیرد، خداوند جاننش را به سختی می‌گیرد تا پاک شود و دربرزخ مشکلی نداشته باشد. اگر از این مرحله هم نجات نیابد، کارش بسیار دشوار خواهد بود. هدف از این سختی‌ها، بیداری و پاک‌سازی مؤمن است.

۳. فرصت پاک شدن از تعلقات دنیوی در رمضان

انواع تعلقات به دنیا، خود از ناپاکی‌ها و آلودگی‌هاست. شرایط و موقعیت‌های ویژه‌ای چون ماه مبارک رمضان بهترین فرصت و عنایت الهی به بندگان، برای پاک شدن از این آلودگی‌هاست. اهمیت این مسئله زمانی بیشتر روشن می‌شود که بدانیم یکی از بی‌نظیرترین عبادات الهی، در این ماه عزیز تشریع شده است. خداوند متعال که روزه ماه مبارک رمضان را تشریع کرده، در بیان اهمیت آن می‌فرماید: «الصَّوْمُ لِي وَأَنَا أَجْزَى بِهِ؛ روزه برای من است و خودم عهده‌دار پاداش آن هستم». درباره هیچ عبادتی این تعبیر گزارش نشده است. همچنان‌که از ماه‌های سال، تنها ماه مبارک رمضان را ماه خود قرار داده، از عبادات نیز تنها روزه را برای خود قرار داده و نیز خود، جزا و پاداش روزه‌داران را به عهده گرفته است. شاید یکی از اسرارش همین باشد که بیش از هر چیز انسان را از تعلقاتش جدا می‌کند؛ آدم را وارسته و پاک می‌کند؛ سنگ‌ها

و قید و بندهای غیرخدایی را از پای آدم باز و مرغ دل را آماده پرواز می‌کند.

۹. ماه شب‌زنده‌داری «شَهْرُ الْقِيَامِ»

منظور از قیام در این ماه، سحرخیزی، شب‌زنده‌داری و تَهَجُّد است. وجه نام‌گذاری به این نام آن است که تهجد و سحرخیزی غالباً همراه نماز خواندن است و نماز هم غالباً به صورت قیام و برخاستن از جا و ایستادن انجام می‌شود.

۴. قرائت قرآن در نماز

همچنین مقصود از توصیه‌های بسیاری که در باب قرائت قرآن گزارش شده، قرائت قرآن در حال نماز است. در آیات شریفه قرآن، به قرائت آن در حال نماز سفارش شده است: **وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا**^{۲۱}. در تفسیر این آیه آمده است که مقصود از «قُرْآنَ الْفَجْرِ»، نماز صبح است. همچنین در آیات شریفه سوره مزمل، آیه شریفه **فَأَقْرُءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ**^۳ (پس به اندازه‌ای که برای شما ممکن است قرآن تلاوت کنید) بارها تکرار شده است.

۵. زمینه قرائت قرآن: قیام لیل و شب‌زنده‌داری

قرآن کریم زمینه این قرائت را قیام لیل و شب‌زنده‌داری دانسته است؛ چون قبل از توصیه به قرائت و ترتیل قرآن،

۲. سوره اسراء، آیه ۷۸. «أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا» (نماز را از ابتدای تمایل خورشید به جانب مغرب [که شروع ظهر شرعی است] تا نهایت تاریکی شب برپا دار، و [نیز] نماز صبح را [اقامه کن] که نماز صبح مورد مشاهده [فرشتگان شب و فرشتگان روز] است).

۳. سوره مزمل، آیه ۲۰.

به نماز شب توصیه کرده است: يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ * قُمْ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا...؛ یعنی شب، هنگام بیداری و وقت قیام است. بایستید و شب را به عبادت، زنده نگه دارید. وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا (و قرآن را شمرده و روشن و با تأمل و دقت بخوان)

۶. شور و شوق مسلمانان صدر اسلام به آیات قرآن

مسلمانان صدر اسلام و اصحاب رسول گرامی اسلام ﷺ چنان شور و شوقی نسبت به آیات قرآن از خود نشان می دادند که پس از نزول آیات جدید، بی درنگ در حفظ، نگهداری، فهم و درک آن کوشیده، سعی می کردند که در نمازهایشان آن را قرائت کنند.

۷. ما چگونه ایم؟

خداوند از بندگانش چنین انتظاری دارد. حال، آیا بندگان چنین اند، یا تمام اشتغالات ذهنی بنده، بیدار بودن پاسی از شب برای دیدن فیلم، سی دی و ماهواره است؟! آیا چنین شخصی می تواند نماز صبحش را در وقت آن بخواند؟! خداوند انتظار دارد که بندگان از این فرصت های استثنایی و کمیاب بهترین بهره را برده، از این طریق مشمول رحمت ها و الطاف او شوند.

۱۳۸۷، ۰۶، ۱۶

متن و صوت کامل جلسه را از [اینجا](#) ببینید

@mesbahyazdi_ir | mesbahyazdi.ir